

עליון, שתקף בחריפות את חוקי-הנשואים הדתיים במדינה ארץ נדי לשאת את בחירת לבו - בניגוד לאותם החוקים

אצלו סרטן. מאותו רגע לא משה כמעט מיכל ממיטתו. הוא נפטר בפסח, לפני שלוש שנים בדיוק.
שוב הוכנס תיקון בתעודת-הזהות שלה: לא גרושה, לא נשואה, כי אם אלמנה.

צילוי ההתקפה

החיים כהן הכירה מיכל עוד ב-1947 היותה נערה. כהן כבר היה משפטן, ונהג לבקר אצל אביה, ד"ר משה זמורה

הבת מתגוררת בקיבוץ, הבן לומד באוניברסיטה.

השניים לא הסתירו את היחסים ביניהם. מדי פעם היתה מיכל לוקחת את שני ילדיה ונוסעת לביתו של השופט בירושלים. היא גם נהגה להמתין לתום הרצאותיו ב-אוניברסיטה, להסיעו הביתה במכוניתה ה-קטנה. ליום-ההולדת האחרון שלה הגיש לה במתנה עזק, ולאחרונה קנה דירה בת חמ"ר שה חדרים ברחוב טשרניחובסקי בירושלים, שם יגור עם כלתו, בשוכם ארצה ב-5 במאי.

השופט

והגרועה

ניים ששם משפחתם בלבד משיין אותם לכת הקדושה שאינה קיימת עוד.
רבני התנועה השמרנית מאוגדים באיגוד ארצי בשם נוסח הרבנים, אשר רבני איזור דור סנדורוב היה נשיאו עד לפני שנה. עתה מכהן סנדורוב בתפקיד רבני רם יותר: ראש מועצת רבני ניוירוק, הכוללת גם את רבני הזרם האורתודוקסי והתנועה הרפורמית. בין עמיתיו מכל הזרמים הוא נחשב ללמדן, ואחד מפוסקי ההלכה של תנועתו.

נשואין שנערכו בניוירוק, תופסים גם לפי ההלכה המחמירה ביותר. שכן כהן יכול לשאת גרושה, שלא בתוספת רבנים, והוא חוכר כאשרו ותהיה אסורה לכל אדם אחר. אולם מחובתו של בית-הדין הרבני לאלץ את כהן שיגרש את הגרושה שלקח לאשה. לפי ההלכה, כופין אותו, ואפילו מלקין אותו עד שיסכים לתת את הגט לגרושה, שלקח שלא כהלכה.

באופן מעשי, הסתמך משרד הפנים בישראל על ההלכה העתיקה, והיה מסרב לרשום בתעודת-הזהות נשואין של כהן ו-גרושה. אולם חיות זו הובקעה על-ידי עורך-הדין יוסף בן-מנשה, כאשר יצר תקן דים בנישואיהם של בני הזוג חקלאי. בית המשפט העליון חייב אז את פקיד הרישום להעניק גם לזוג כזה את המעמד החוקי של זוג נשוי. אולם כל זוג נוסף כזה, חייב לעבור מראשיתו את התהליך המייגע של נשואין לפני שני עדים, ולאחר מכן פנייה לבית-דין רבני שיוציא פסק-דין חצי-רשמי, ורק לאחר מכן חייב פקיד הרישום לרשום את הזוג כבעל ואשה.

לגבי נשואי השופט כהן, המצב קל בי-הרבה. כי בית-המשפט העליון פסק בהודמ-נות אחרת, שפקיד הרישום חייב לקבל ללא עירעור תעודת נשואים - אפילו אורחים - שניתנה בארץ זרה, בתנאי שהיא אינה מזוייפת. כלומר: ברגע ששיצגו בני הזוג את תעודת הנשואין האמריקאית, חייב משרד הפנים לרשום אותם כבעל ואשה, ללא עירעור.

אלא שבזאת לא תשתק, מן הסתם, ה-

דבר אחד מובטח לזוג בישראל: רעש מחריש, מן הסוג שאין מיכל - שגולה בבית מוסקלי והעובדת כמבקרת המוסקלי קלית של הארץ - רגילה אליו באולמות הקונצרטים. יהיו אלה צליליה הצורמנים של התקפה רבתי מצד כל המוסדות הדתיים במדינה.

איך מפרשין?

כבר ביום הראשון בו התקבלה הידיעה על הנשואים בניוירוק, רתחו הרבנים את השופט העליון בעקיצת החוק של ה-מדינה. הם דחו בכל תוקף את הגימוק, כי מיכל זמורה חדלה להיות גרושה, וכי אחרי מות בעלה השני יש לראות בה אלמנה, ואלמנה - גם לדעת הפוסקים המחמירים - אינה אסורה לכהן.
לפי ההלכה, קבעו, "אין כל שינוי בי מעמדה של אשה גרושה, גם אם היא נישאת לאחר-מכן לבעל, או לבעלים נוספים, ואחת היא אם היא מתגרשת מהבעלים הנור-ספים הללו, או מתאלמנת מהם: היא נשאת גרושה לעולם ועד, וגרושה אסורה לכוין לפי ההלכה."

ואילו בניוירוק התעקש רבני סנדורוב: "החתונה תואמת את המסורת, ונאמנה ל-חוקי הדת היהודית."
גם מתנגדיו של הרב הקונסרבטיבי מר-דים, כי הוא למדן מופלג בתורה ומבין גדול בהלכה היהודית, אולם הם טוענים בחריפות נגד הפירושים שהוא נותן לחוקי ההלכה. בשאלת הפירושים של ההלכה אף טמון עיקר המחלוקת בין היהדות האורתודוקסית, השולטת שיטת מחללת בישראל, לבין היהדות הקונסרבטיבית, אשר הרב סנדורוב הוא אחד ממנהיגיה.

תנאי הזמן והמקום

תנועה הקונסרבטיבית, או השמר-נית, היא הגדולה שבין שלוש תנועות היהדות של אמריקה. היא מונה כמיליון וחצי חברים, לעומת כחצי מיליון אורתוד-

החתן
קדושים יהיו -

המנוה, מרצה למשפטים בימי המנדט ו-נשיאו הראשון של בית-המשפט העליון בי-מדינת ישראל. כהן סיפר למכריו, כי כבר אז שם לב למיכל, מצא שהיא ילדה פקחית ויפה.

הרומאן בין השניים התחיל רק לפני שנתיים. ההבדל בגיל, שבימי ילדותה נראה גדול, שוב לא נראה רב כל-כך. מיכל היא כיום בת 38, לעומת חיים כהן, שהוא בן-50. הוא גרוש ושני ילדיו כבר נשואים:

רק גוף אדמיניסטרטיבי. זה לא צבא כאן, שנקבל פקודות.

מורים אחרים הביעו את הדעה, כי צעדה של ההנהלה נעשה במטרה להשתלט ביתר-קלות על הפקולטה. המגדלת את אדריכלי העתיד של המדינה.

השבוע קיימו שני הצדדים מספר מגעים ביניהם, בניסיון להגיע לפשרה. ה-11 הציעו להסכים על תוכנית לימודים אחידה באותם שטחים בהם שורת תמימות-דעים. להשאיר את הפיצול של שני הצדדים בהם הסכמה. הצעות נדחתה.

שלב נוסף במאבק: השבוע קיימו כמה

כמורי הפקולטה לארכיטקטורה מגע עם אוניברסיטת תל-אביב, דנו עם ראשיה על הקמת פקולטה לארכיטקטורה בתל-אביב.

אם לא נותנים לנו ללמד בחיפה כמו שאנו רוצים, הסביר אחד המורים, נעשה זאת בכל מקום שיתנו לנו."

הנהלת הסניגור מצידה נרתעה מהאפשרות של התמוטטות הפקולטה, קיימה מגעים עם שני הצדדים היריבים, במטרה למצוא מוצא של כבוד מהמבוך.

שאלה אחת נותרה ללא תשובה: מדוע התערבו הסטודנטים במאבק האקדמי לצד

אחד הצדדים? בעוד שקבוצת השמשוני שיב-חה את התנהגותם, גינה אותה הצד השני בכל תוקף.

הנציג: "הסטודנטים התערבו מתוך שיקולים של כדאיות. המורים שלהם עכשו, אלה הקובעים אם הם יעברו משנה לשנה, מתנגדים לנו. לכן מפחדים הסטודנטים לת-מוך בנו. זה די מצער, אם אחרי כל כך הרבה שנים של הוראה אני נוכח שתלמידי דואגים רק לקאריירה שלהם."

השמשוני: "בפקולטה הזאת אף פעם לא דפקו סטודנטים בגלל עניינים אישיים. אני מוכן, אפילו הרגע, לקבל בחזרה את כל

הכלה

— הכהנים לאלוהיהם

פרשה. כי שופט עליון אינו אורח סתם. החיים כהן אינו שופט רגיל - על כל פנים, לא במה שנוגע לדיני אישות. כי חיים כהן נחשב למומחה מספר 1 של ישראל בשטח זה.

תורת הגזע

וא זכה לתוארו בזכות עבודה ולימוד של 30 שנה. ככן של אחת ממשפחות הרבנים הגדולות של גרמניה, וכה בצעירותו לחינוך חרדי, ולפני שגרשם לפקולטות למשפטים, חבש את ספסלי ישיבת הרב קוק בירושלים. גם לאחר שהוסמך כעורך-דין, החל את עבודתו המעשית כעוזרו של עורך-הדין הירושלמי המנוח מרדכי בוקסבאום.

עורך-דין בוקסבאום היה איש אגודת ישראל, ובמשך שנים ניהל מערכות משפ-טיות, שמטרתן היתה להוציא מידי הרבנות את המונופול על ענייני אישות. חיים כהן, התלמיד-החכם בעל ההכשרה המשפטית ה-מעולה, פתח כעבור זמן משרד משלו, כש-עיקר עיסוקו במשפטי אישות. הוא אף חי בר באותה תקופה ספר על חוקי נשואין וגירושין, הנחשב עד היום לאחד המקורות המוסמכים ביותר בשטח זה.

ייתכן, שדווקא התעמקות זו בחוקים ה-מפגרים והגזעניים ביותר של הדת היהודית, היא שדחפה אותו להתרחק מאדיקות נעו-ריו. עד כדי כך, שהוא החל מצהיר בפירוש שאינו יהודי שומר-מצוות. לפני שנתיים עורר סערה עולמית, כאשר הישויה באחת מהרצאותיו את חוקי האישות לתורת הגזע של הנאצים.

נישואיו בניוירוק היו צעד נוסף בכיוון זה. אלא שהפיתרון אינו מעשי לגבי כל כהן ישראלי המבקש לאשת גרושה, אף-הנתון מסיבה אחרת בין אבני-הריחיים של דיני האישות המיושנים. הפיתרון יכול להיות רק הנהגת נשואין אורחים בישראל, או לפחות מתן סמכות לרבנים מתקדמים - קונסרבטיביים או אורתודוקסיים - לערוך חופה וקידושין, כדי שגם במדינת ישראל אפשר יהיה לפרש את ההלכה "לפי התנאים והזמן".

אותם המורים שפרשו - בתנאי שלא יהיה פיצול.

"הצעתי לא פעם להקים ועדת-חקירה ש-תדון בכל הבעיות של הפקולטה. הצעתי לא נתקבלה. אני מוכן שהיא תחקור כל בעייה. לדעתי אין הצעה יותר מרחיקת-לכת מזו."

בינתיים נמשך המאבק על השלטון בפ-קולטה לארכיטקטורה ועל נפשם של אורני-כל העתיד.

תוצאותיו של מאבק זה עלולות לקבוע מה תהיה צורת הבתים בהם יגורו בעתיד אורחי ישראל.